

Dnr VR 2016/129

Justitiedepartementet
Ju.L1 @regeringskansliet.se
Ju2016/06276/L1

Jämn könsfördelning i bolagsstyrelser

Remissvar från Nationella sekretariatet för genusforskning, Göteborgs universitet

Nationella sekretariatet för genusforskning (Göteborgs universitet) har adresserats som remissinstans på departementspromemorian *Jämn könsfördelning i bolagsstyrelser* (Ds 2016:32) och lämnar följande svar.

Sammanfattning

Nationella sekretariatet för genusforskning ställer sig bakom förslaget om en ändring av aktiebolagslagen som innebär att det bland styrelseledamöterna i ett aktiemarknadsbolag ska finnas minst 40 procent av vardera juridiskt kön.

Den föreslagna lagändringen är ett steg mot att uppnå målet om en jämn fördelning av makt och inflytande, men det är endast ett steg på vägen mot ett jämställt näringsliv. Lagändringen måste främst anses syfta till att inte kvinnor på hög nivå ska systematiskt bortsorteras från den maktarena som styrelserna utgör.

Lagändringen omfattar statligt helägda bolag samt aktiemarknadsbolag, där medborgarna främst genom pensionsfonder är ägare och kan förvänta sig jämn könsfördelning i styrelserna. Även kommunalt ägda bolag bör på sikt omfattas.

Promemorian föreslår sanktioner mot bolag med skev könsfördelning i styrelsen. Det framstår som oklart varför förslaget skiljer sig från den norska lagen, och frågan är om de föreslagna sanktionerna är tillräckliga.

Ett steg mot en jämn fördelning av makt och inflytande

Nationella sekretariatet för genusforskning ställer sig bakom förslaget om en ändring av aktiebolagslagen som innebär att det bland styrelseledamöterna i ett aktiemarknadsbolag ska finnas minst 40 procent av vardera juridiskt kön.

Den föreslagna lagändringen är viktig mot bakgrund av möjligheterna att uppnå Sveriges jämställdhetspolitiska mål, särskilt delmålet om en jämn fördelning av makt och inflytande. Det är viktigt att inte makten i näringslivet sorteras efter kön, som nu sker till mäns fördel och kvinnors nackdel. Näringslivet är, som beskrivs i promemorians allmänna utgångspunkter, en viktig maktbas där besluten får stor betydelse för samhällsutveckling, sysselsättning, konsumtion och miljö.

Frågan om könsfördelning bland styrelseledamöterna i börsbolag har länge varit i fokus. På senare år har vissa förändringar skett som inneburit en ökning av

Dnr VR 2016/129

Justitiedepartementet
Ju.L1 @regeringskansliet.se
Ju2016/06276/L1

andelen kvinnor i börsbolagens styrelser. Dessa förändringar har kommit till stånd utifrån hot om lagstiftning. Näringslivets bolag har fått god tid på sig att själva komma tillrätta med den skeva könsfördelningen, men har trots detta inte kunnat nå målet om minst 40 procent av vardera kön i styrelserna. Jämställdhetspolitiken tappar i trovärdighet och legitimitet om målen står kvar år efter år utan att politiska åtgärder vidtas i tillräckligt grad i syfte att uppnå dem. Om hoten om lagstiftning framstår som tomma kan uppnådda förändringar av könsfördelningen i bolagsstyrelserna komma att stanna upp, eller rentav vändas i försämringar.

I Norge, som gjorde en liknande lagändring 2006, har det inte varit några problem för bolagen att hitta kompetenta kvinnor till styrelserna. Studier har visat att kvinnor som kommit in i styrelserna efter lagändringen har haft en generellt högre utbildningsnivå än männen, vilket korrelerar med att kvinnor överlag är generellt mer högutbildade än män. Organisations- och annan forskning som studerar rekrytering till beslutsfattande grupper pekar på att det är bristen på rätt nätverk och inte nivån av kompetens som verkar till kvinnors nackdel. En del i problematiken kring tillsättandet av ledamöter i bolagsstyrelser är att det sällan handlar om positioner som någon kan söka till, utan om valberedningar som hittar personer, ofta med hjälp av rekommendationer inom nätverken. Om inte kvinnor tillhör nätverken, och inte blir rekommenderade, kommer de heller inte att bli ”sökande”.¹ (Detta ordval på sidan 16 i promemorian är lite överraskande.) Det är också viktigt att betona att en bolagsstyrelse är ett team, där erfarenhet av att vara VD inte är den enda möjliga grunden för den kompetens som efterfrågas. Bolag har också behov av att få in styrelseledamöter som är mer oberoende.

En lagändring för jämn könsfördelning i bolagsstyrelser måste främst anses syfta till att inte kvinnor på hög nivå inom näringslivet ska systematiskt bortsorteras från denna maktarena, så som nu sker. Även om en lagändring är angelägen, så är det viktigt att komma ihåg att den inte ska ses som lösningen på alla problem med ojämställdhet i näringslivet och på arbetsmarknaden. Om jämställdhetspolitiken ska kunna göra skillnad på allvar krävs att både analyser, mål och insatser bygger på en komplex förståelse av den könade ojämlikheten. Orättvisor baserade på kön samvarierar med och förstärks av andra maktordningar, baserade på kategorier som etnicitet/ras, klass, ålder, sexualitet och funktionsförmåga. En förståelse av jämställdhet som bygger på lika utfall för två enhetliga grupper – kvinnor och män – riskerar att förstärka ojämlikheter genom att bli styrande för förändringsarbetet.

¹ Ny forskning av Roberto Fernandez vid MIT Sloan School of Management, indikerar att kvinnor på höga positioner inte rekommenderar andra kvinnor att bli ledamöter i exekutiva organ i motsvarande utsträckning som män rekommenderar andra män.

Dnr VR 2016/129

Justitiedepartementet
Ju.L1 @regeringskansliet.se
Ju2016/06276/L1

Lagändringens avgränsningar

Lagändringen är begränsad till att omfatta aktiemarknadsbolag samt bolag där staten äger samtliga aktier. Medborgarna är, framför allt genom pensionssystemet, i stor utsträckning ägare till aktiemarknadsbolagen och har starka skäl att ställa krav på en jämn könsfördelning i bolagens styrelser. Det är en viktig förändring när det gäller medborgarnas inflytande och därmed för äganderätten. Det är bra att förslaget beaktar svensk kod för bolagsstyrning, det vill säga att valberedningen har en central roll. Det har diskuterats att kvotering inskränker äganderätten, men det argumentet kan vändas på: Den kvotering som de facto finns idag, som innebär att män lättare än kvinnor kan få styrelsepositioner, är direkt menlig mot ägandeförhållandena då det i förlängningen innebär att bolaget riskerar att få försämrad lönsamhet. Lagändringen har också betydelse för om medborgarna ska ha tilltro till om de jämställdhetspolitiska målen kommer att kunna uppnås.

Lagändringen omfattar inte kommunalt ägda bolag, men som promemorian skriver är det önskvärt att liknande krav på jämn könsfördelning tas med i samband med kommande lagförslag kring politisk representation.

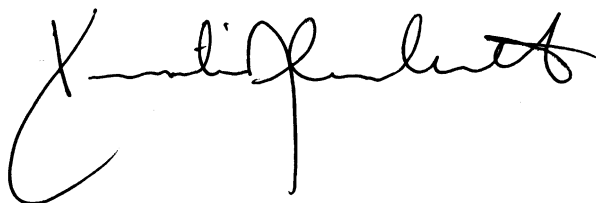
Sanktioner mot skev könsfördelning

Promemorians förslag om en sanktionsavgift för aktiemarknadsbolag med skev könsfördelning i styrelsen skiljer sig från den norska lagen, och det är oklart varför. I Norge behandlas brister i styrelsens könssammansättning på samma sätt som andra brister i styrelsesammansättningen, vilket ytterst kan leda till tvångslikvidation av bolaget. Trots denna oklarhet kan sanktioner, mot bakgrund av förslagens tydlighet och förutsebarhet, vara en effektiv väg för att åstadkomma förändring. Det är bra att lagen anger vilka sanktioner som bolag riskerar och att de utgår från företagets börsvärde. Frågan är om dessa sanktioner är tillräckliga. För att inte sanktionsavgiften ska kunna uppfattas som ett sätt att köpa sig fri från att arbeta med könsfördelningen, så bör regeringen överväga en modell där beloppet stegras om bolaget flera år i följd inte uppfyller kravet.

Dnr VR 2016/129

Justitiedepartementet
Ju.L1 @regeringskansliet.se
Ju2016/06276/L1

Beslut i detta ärende har fattats av föreståndare Kerstin Alnebratt efter utredning och förslag från Jimmy Sand. För utredningen har underlag inhämtats från forskarna Ulla Eriksson-Zetterquist, Göteborgs universitet, Sophie Linghag, Ersta Sköndal högskola, och Karin Thorburn, Norges handelshögskola, NHH.

Kerstin Alnebratt
Föreståndare

Nationella sekretariatet för genusforskning arbetar för att öka genomslaget för forskning och kunskap om genus och jämställdhet inom akademien och i samhället som helhet. Sekretariatet är en nationell enhet placerad på Göteborgs universitet. Bland våra externa uppdragsgivare finns regeringen och Nordiska ministerrådet.